

JIŘÍ MALÍŘ A KOL.:

**BIOGRAFICKÝ SLOVNÍK POSLANCŮ MORAVSKÉHO
ZEMSKÉHO SNĚMU V LETECH 1861–1918.**

**CENTRUM PRO STUDIUM DEMOKRACIE A KULTURY,
BRNO 2012.**

Lukáš F. Peluněk

Brněnské Centrum pro studium demokracie a kultury vydalo před nedávnem významnou pomůcku pro orientaci ve společensko-politickém vývoji Moravy ve druhé polovině 19. století. Touto pomůckou je obsáhlý *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861–1918*, který vznikl péčí pracovníků Historického ústavu Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a Výzkumného střediska pro dějiny střední Evropy: prameny, země, kultura. Slovník vypracoval kolektiv osmi historiků za vedení prof. PhDr. Jiřího Malíře, CSc., který se tématem politického života na Moravě v 19. století dlouhodobě zabývá. Kolektiv autorů dále tvoří Mgr. Petr Bělík, Mgr. Jan Dvořák, doc. Mgr. Lukáš Fasora, Ph.D., Mgr. et Mgr. Markéta Malá, Mgr. Martin Markel, Ph.D., Mgr. Martin Rája, Ph.D. a PhDr. Zdeňka Stoklásková, Ph.D. V předmluvě také autoři děkují spolupracovníkům z muzeí, archivů a akademických pracovišť, kteří pomáhali s vyhledáváním pramenného materiálu k jednotlivým biografickým heslům.

Biografický slovník moravských zemských poslanců, nemající v našem prostředí dosud obdoby, vznikl dle vyjádření autorů z několika příčin. Přestože u nás v posledním čtvrtstoletí vyšlo množství biografických slovníků, které reflektují i některé osobnosti politického života v Rakousku-Uhersku,¹ nevyšel dosud žádný komplexní přehled politiků tohoto období. Výjimkou je pouze práce představující poslance Slezského zemského sněmu v Opavě od Hany Šústkové.² Absence zpracování poslanců moravského zemského sněmu tak byla dle vyjádření autorů očividná. K dispozici se sice nabízejí

¹ V tomto ohledu jmenujme *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*. Sv. I–XXIV. Ostrava 1993–2009; *Biografický slovník českých zemí*. Sv. I–XVI. Praha 2004–dosud. Zajímavé je, že v době konečných příprav na recenzovaném slovníku vyšel biografický slovník mapující stejné období, viz VYSKOČIL, Aleš: *Slovník představitelů politické správy na Moravě v letech 1850–1918*. Praha 2011. Tento slovník však přibližuje státní správu na Moravě ve druhé polovině 19. století – i přesto jsou některé osobnosti zmíněny v obou slovnících.

² ŠÚSTKOVÁ, Hana: *Biografický slovník poslanců Slezského zemského sněmu v Opavě (1861–1918)*. *Biografický slovník Slezska a severní Moravy, nová řada*. Sv. 8. Supplementum. Ostrava 2006.

zastaralé dobové almanachy a soupisy poslanců (s. 5), jedná se však o výběrové seznamy poslanců – němečtí poslanci v těchto publikacích zcela chybějí a nenalézáme zde ani některé poslance druhé národnosti.

Po nahlédnutí do obsahu slovníku zjistíme, že publikaci tvoří krátká předmluva, obsáhlá úvodní studie k tématu, dále je zařazena cenná příloha obsahující šest přehledných tabulek a dva grafy. Největší část publikace pak tvoří jednotlivá životopisná hesla.

Úvodní studie od Jiřího Malíře představuje na 35 stranách konstituování a vývoj zemského sněmu na Moravě od počátků moravského parlamentarismu v roce 1848 až po rok 1914, respektive 1918. Zdůrazněn je zde rozdíl mezi politickým vývojem Markrabství moravského a Českého království, kde kupříkladu roku 1848 zemský sněm ani nebyl svolán (s. 11). Autor konstatuje, že moravská zemská ústava ze září 1848 byla demokratičtější než zemské zřízení z roku 1851, taktéž je výstižně zmíněn neobvyklý konsens mezi tehdejšími zemskými poslanci v otázce rovnoprávnosti obou zemských jazyků a národností. Na s. 13 autor upozorňuje na skutečnost, že selský sněm přijal 9. června 1848 zákon o zrušení roboty a desátků na Moravě, jenž byl 26. června 1848 schválen panovníkem. Tím tedy předběhl zákon říšského sněmu o zrušení poddanství ze 7. září 1848. Morava také, jako jediná ze zemí Koruny české, vyřešila v dané době národnostní problematiku volební reformou z roku 1905, známou pod názvem „Moravský pakt“ či „Moravské vyrovnání“ (s. 16). Moravský pakt byl podle autora uskutečněn zvláště z potřeby německé strany udržet „status quo“ – po dlouhou dobu byla totiž národnostní rovnováha výhodou, protože „poslancům ani jedné z obou národností nedávala šanci dosáhnout dvoutřetinové většiny potřebné ke změně zemské ústavy“ (s. 17). Němečtí zemští poslanci také byli proti státoprávnímu svazku Moravy s Čechami, i proto se mohla uskutečnit dohoda obou národností na úrovni zemské (s. 31). Autor dále představuje vývoj zemského sněmu po rok 1914. Vypuknutí první světové války pak de facto znamenalo konec moravského zemského sněmu v dosavadní podobě (s. 45), o vývoji v prvních letech Československé republiky autor již nepíše. Je však zřejmé, že se mnozí zemští poslanci posléze angažovali taktéž v politickém prostoru nově vzniklé republiky.

Každé životopisné heslo slovníku je uvedeno příjmením a jménem, životními daty, povoláním, funkčními obdobími, zařazením do kurie a volebního okresu, za který byl poslanec zvolen. Následuje životopis poslance, přičemž významnějším osobnostem je věnováno více prostoru. Za textem jsou uvedeny prameny a literatura. Případná písemná díla jednotlivých poslanců jsou uvedena ve vlastním textu. U mnohých osobností jsou uvedena jména a pří-

jmění v obou jazykových variantách, což je v případě osobností 19. století téměř nezbytné. Slovník obsahuje více než 600 biogramů. Z nejvýznamnějších zemských poslanců zmiňme právníka Aloise Pražáka (1820–1901), předsedu druhé československé vlády Vlastimila Tusara (1880–1824), zakladatele Lidových novin Adolfa Stránského (1855–1931), lidoveckého politika a předsedu československé exilové vlády v Londýně msgr. Jana Šrámka (1870–1956), o němž také v minulém roce vyšla rozsáhlá monografie.³ Mezi životopisnými hesly také můžeme nalézt dvě významná jména dobové moravské historiografie – Vincence Brandla (1834–1901) a Christiana d'Elverta (1803–1896). Z regionálních osobností střední Moravy pak byli v moravském zemském sněmu zastoupeni například známý inovátor v zemědělství a iniciátor rolnického vzdělávání Jan Rudolf Demel (1833–1905), dlouholetý starosta Olomouce Richard Fischer (1872–1954), Jan Helcelet (1812–1876) – profesor polního hospodářství a přírodních věd na olomoucké stavovské akademii a redaktor prvních česky psaných novin v Olomouci, olomoucký advokát Mořic Hruban (1862–1945), sedmý arcibiskup olomoucký Theodor Kohn (1845–1915), členové rodu Primavesi sídlícího v Olomouci, dále mezi lidem oblíbený desátý arcibiskup olomoucký Antonín Cyril Stojan (1851–1923), moravští představitelé agrární strany Kuneš Sonntag (1878–1931) a Jan Vaca (1871–1931) či vikář katedrály sv. Václava v Olomouci a národopisec Ignát Wurm (1825–1911). Vysoce významnou součástí publikace je také bibliografie archivních a tištěných pramenů a literatury, z níž lze čerpat k další práci.

Pokud bychom ve slovníku hledali nějaké nedostatky, našli bychom jich minimum. Slovníku však nejvíce chybí jmenný a místní rejstřík. Je však otázkou, zda by tak obsáhlá publikace o bezmála 900 stranách pojmul i rejstřík, autoři snad museli v tomto případě ušetřit místo na úkor přehlednosti. Ovšem v případě, že by chtěl badatel vyhledat jednotlivé poslance podle místa narození, úmrtí, působení či volebního okresu, je nucen prohlédnout slovník stránku po stránce. Pochopit se však dá pouze absence rejstříku jmenného, neboť medailony poslanců jsou řazeny abecedně. Otázkou do budoucna zůstává, zda by nebylo vhodné dodatečné vydání doplňku ke slovníku v podobě uceleného rejstříku.

Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861–1918 je dílem chvályhodným, zvláště poukážeme-li na nesnadný způsob vyhledávání informací o životě tak vysokého počtu osobností rozdílného původu. Odborná práce tohoto zaměření dosud chyběla, slovník tedy může

³ TRAPL, Miloš – KONEČNÝ, Karel – MAREK, Pavel: *Politik dobré vůle. Život a dílo msgr. Jana Šrámka*. Praha 2013.

být významnou součástí každé větší knihovny i osobních knihoven badatelů, kteří se zabývají moravskými dějinami 19. století.

Lukáš F. Peluněk
Žerotínovo náměstí 11
779 00 Olomouc
e-mail: Lukas.F.Pelunek@email.cz